

ENTREVISTA

RAFAEL BELTRÁN

“Romanços en sabem tots i més”

Oberta

AMANDA GASCÓ

Els valencians tenim fama de romancers. Aquest no és exactament el tema de la present entrevista, però sí la paraula *romancer* en el sentit més literari del terme. Rafael Beltrán, professor del Departament de Filologia Espanyola i especialista en literatura medieval, acaba de publicar un llibre titulat *Historia, reescriptura y pervivencia del romancer*. L'obra aborda el problema de la construcció del romancer, les vinculacions entre la transmissió oral i la textual i la pervivència en l'actualitat de romanços orals al País Valencià. Els romanços són un dels exemples més importants d'expressió artística oral. Beltrán traspua fascinació pel tema.

Quina finalitat té el llibre *Historia, reescriptura y pervivencia del romancer*?

—En té dues. La primera tractar de reunir tota una sèrie d'estudis que es presentaren en unes Jornades sobre Romancer Hispànic fa un parell d'anys per tal d'ensenyar als alumnes el món del romancer. La segona idea és que, a partir d'aquest llibre, la gent s'animara i es pogueren fer reculls seriosos de romanços al País Valencià. M'interessava plantejar què havia passat en les nostres terres amb la tradició de poesia narrativa oral i em vaig trobar amb la sorpresa que pràcticament ningú havia abordat el tema.

Vol dir que aquest tipus d'estudis coexisteix al País Valencià?

—Conec reculls asturians, de la tradició brasilera, de la tradició canària, de Lleó, de la tradició catalana, però no del País Valencià.

I al mateix temps resulta que tenim una situació de tradició oral catalana per una banda i castellana per l'altra, que és molt curiosa d'estudiar. Els que han abordat una mica el tema han sigut músics amb amplitud de mires o aficions folkloristes, però no filòlegs. Així, els únics reculls que conservem són musicals, la qual cosa suposa una catalogació determinada d'aixa tradició artística i a mi m'interessava comprovar també si se n'havien fet altres amb criteris diferents. Vaig comprovar que pràcticament no hi ha res.

Un dels textos del llibre parla sobre el descobriment d'una nova versió a Montaverner del romanç *La calumnia de la reina. Potser això ja és una mostra per a l'excitant de fer un recull de romanços al País Valencià.*

—El descobriment té la seua anecdota. Una alumna de filologia espanyola que va acudir a les jornades sobre romancer li va trucar un dia a sa mare per a preguntar-li si sabia algun romanç i per tel·lèfon va començar a cantar-li *La calumnia de la reina* en castellà. El recordava perquè la seua iaia li l'havia cantada quan la pentinava de menuda. Resulta que aquest romanç és molt antic i raríssim. N'hi ha versions adaptades al català a les zones de Lleida i Barcelona, però sobretot se'n conserven en castellà. Té poques versions conegudes, però molt diferents les unes de les altres i estan disseminades per tota la península. Aquesta nova versió va ser una allau molt rica. Normalment, la base d'oralitat pròpia dels romanços fa que hi haja variants d'un mateix romanç, perquè qui

Rafael Beltrán en el seu despatx.

el cantava o el recitava es feia autor i li imprimia el seu segell personal.

On naixen els romanços?

—Al territori de Castella els fan amb tanta força que s'estenen ràpidament per la Corona d'Aragó i la zona de Galícia. En molts casos es tradueixen romanços a les llengües pròpies d'altres zones peninsulars. Hi ha moltíssims romanços catalans plens de castellanismes. El romancer pròpiament català existeix, però és més tardà que el castellà. Per això hi ha un rerefons important de romanços castellans adaptats al català.

Quin pes té el romancer català en les nostres terres?

—La meua hipòtesi és que el romancer català és excepcional, és a dir que es transmet molt menys que, per exemple, la

dallística. Es conserva en forma de cançons infantils com aquella que diu: *A la voreta del mar, a la voreta del mar hi ha una donzella...*; o com a repertori de cor musical on també s'aborden temes religiosos de miracles i fets sobre la Verge del Carme. Però en aquest cas no es fa una transmissió espontània, ja que suposa la reunió d'un grup de gent expressament per a oferir un acte de cant coral. Els pocs romanços en valencià que s'han mantingut els va arxiplegar en una campanya en els anys huitanta Vicent Torrent, component del grup musical Al Tall. En canvi, el romancer castellà ha sigut més fort, ha penetrat fins i tot a pobles on no es parla el castellà.

Per què té tant d'èxit el gènere del romancer entre la

població des del segle XIV fins al XX?

—Els romanços s'han mantingut perquè servien de difusió de notícies i d'històries. Conten històries en una frontera molt difusa entre la realitat i la ficció. Són una teatralització de la memòria. Ara tenim la televisió i el cinema. Per exemple, en altres temps ja haurien existit molts romanços parlant de la història i la mort de Lady Di. Ara s'han fet sèries televisives sobre la seua persona.

Quines causes expliquen la pèrdua progressiva de la tradició del romancer en el segle XX?

—L'explicació està, per una banda, en la pèrdua de les formes de treball, de vida i de diversió comunitàries i, de l'altra, en el sorgiment dels mitjans de comunicació, que han sigut una mica com els substituïts. Però hem de tindre present que la tradició oral té la virtut de renovar-se constantment i que els motius literaris no moren mai, és a dir que la fórmula del romanç s'està perdent però les històries que es conten en els romanços les continuem trobant en els guions de les pel·lícules.

Com s'origina el gènere del romancer?

—En una època de decadència de l'èpica. No se sap molt bé per què en el segle XIV la gent comença a cansar-se de tirades estàtiques tan llargues i demanen als juglars els fragments dels Cantars de Gesta que més els colpeien. Aquests fragments adquiriren autonomia. Sorgeix una forma mètrica amb molt d'èxit i popular. És una forma mètrica fàcil per a crear versos i cala entre el públic fins al punt que se'n creen molts de nous i es van ampliant les temàtiques. Els segles XV i XVI són els de major desenvolupament del romancer.

Però a part de persones majors que encara han heretat aquesta tradició dels seus avis, qui sap ara romanços?

—Romanços en sabem tothom, però potser no en som conscients. Per exemple, la cançoneta del *Señor don gato* és un romanç.

ASEGURATE UN TRABAJO PARA ESTE VERANO

fórmate como **SOCORRISTA**

Curso de socorrista en primeros auxilios y socorrista de salvamento acuático en piscinas

Cubren las exigencias según Decreto 255/1994, de la Consejería de Medio Ambiente

•MATRÍCULA ABIERTA / PLAZAS LIMITADAS / BOLSA DE TRABAJO

Federación de Salvamento y Socorristismo de la Comunidad Valenciana

Reconocida de utilidad pública. Inscrita en el Registro de Entidades Deportivas de la Comunidad Valenciana con el nº 49

C/ Guillem de Castro, 106-2. 46003 VALENCIA
TEL.: 96 315 50 24 FAX: 96 315 42 79 e-mail: fscv@ctvca

INSTITUT FRANÇAIS DE VALENCE
AMBASSADE DE FRANCE EN ESPAGNE

Curso 2000-2001
matrícula abierta

clases de francés
todos los niveles - amplia oferta de horarios

!!! Sabemos de lo que hablamos !!!

único centro oficial en la Comunidad Valenciana para las enseñanzas D.F.L.E. - D.F.A.E. del Ministerio Francés de Educación
colabora con la Universidad Pública de Valencia

SAN VALERO. 7 • 46005 VALENCIA TELS: 373 00 00 / 373 00 03 • FAX: 374 00 • institut.francais@vic.servicom.es